

ARTICOLE ORIGINALE

© Olga Cernețchi¹, Stela Adauji², Silvia Stratulat³, Zinaida Sârbu¹, Corina Iliadi-Tulbure¹, Irina Sagaidac¹, Liudmila Stavinskaia¹

OLGA CERNEȚCHI¹, STELA ADAUJI², SILVIA STRATULAT³, ZINAIDA SÂRBU¹, CORINA ILIADI-TULBURE¹, IRINA SAGAIDAC¹, LIUDMILA STAVINSKAIA¹

EDUCAȚIA MEDICALĂ CONTINUĂ ÎN DOMENIUL SĂNĂTĂȚII SEXUALE ȘI REPRODUCTIVE ÎN CONDIȚII COVID-19

¹ *Departamentul Obstetrică și Ginecologie*

² *Catedra de farmacie socială „Vasile Procopișin”*

³ *Catedra de biochimie și biochimie clinică*

Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”

SUMMARY

CONTINUING MEDICAL EDUCATION REGARDING SEXUAL AND REPRODUCTIVE HEALTH UNDER COVID-19 CONDITIONS

Key word: COVID-19 pandemic, continuing medical education, reproductive health.

The Covid-19 pandemic has a negative impact on all aspects of social life, including all levels of education and learning around the world. The current epidemiological situation has put all health education providers in an unprecedented situation and has led to significant changes in teaching approaches. In continuing medical education, several educational platforms such as Moodle, Google-Meet, Zoom, etc. are used. Within the Obstetrics and Gynecology Discipline, online courses in the field of reproductive and sexual health have been implemented. The article presents the results of the survey of 124 obstetricians and family doctors on the effectiveness, advantages and disadvantages of online education. According to the survey, 86.8% of doctors are satisfied with online learning methods.

РЕЗЮМЕ

НЕПРЕРЫВНОЕ МЕДИЦИНСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В ОБЛАСТИ СЕКСУАЛЬНОГО И РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВЬЯ В УСЛОВИЯХ COVID-19

Ключевые слова: Пандемия Covid-19, непрерывное медицинское образование, репродуктивное здоровье.

Пандемия Covid-19 оказывает негативное влияние на все аспекты социальной жизни, включая все уровни образования и обучения во всем мире. Текущая эпидемиологическая ситуация привела к значительным изменениям в подходах к реализации непрерывного профессионального образования. В непрерывном медицинском образовании используются несколько образовательных платформ, таких как Moodle, Google-Meet, Zoom и др. В рамках дисциплины акушерства и гинекология подготовлены и проведены онлайн-курсы в области репродуктивного и сексуального здоровья. В статье представлены результаты анкетирования 124 акушеров-гинекологов и семейных врачей об эффективности, преимуществах и недостатках дистанционного обучения. Согласно опросу, 86,8% врачей выразили удовлетворение методами дистанционного обучения.

Publicație realizată în cadrul proiectului „Consolidarea capacităților de instruire prin utilizarea platformelor E-learning la educația medicală continuă în contextul pandemiei COVID-19”

Introducere. La 31 ianuarie 2020, Directorul General al Organizației Mondiale a Sănătății a declarat izbucnirea bolii coronavirus 2019 (COVID-19) drept o urgență de sănătate publică la scară internațională. În Republica Moldova primul caz a fost confirmat pe 07 martie 2020. A urmat o perioadă de izolare și declararea stării de urgență în sănătatea publică. Trebuie să recunoaștem, că pandemia de COVID-19 este mult mai mult decât o criză de sănătate – ea afectează întreaga țară și toate aspectele vieții sociale și economice. Pandemia COVID-19 a avut un impact fără precedent asupra tuturor nivelurilor de educație și învățare din întreaga lume [1].

Odată cu instituirea pandemiei COVID-19 la nivel global, transformările în sistemul educațional au evoluat în câteva luni mai mult decât în ultima jumătate de secol. Situația epidemiologică actuală a pus toți furnizorii de educație medicală într-o situație fără precedent și a condus la schimbări semnificative în abordările de predare. Orientările obligatorii de a respecta distanța socială au catalizat transformarea instruirii cu prezență fizică într-un model de predare complet on-line. În prezent, sistemul de învățare la distanță este susținut de o gamă largă de platforme și instrumente pentru a sprijini procesul educațional într-o pandemie. Datorită varietății tipurilor de tehnologii informaționale, formele tradiționale educațional-didactice sunt treptat înlocuite, menținând în același timp o comunicare interactivă eficientă între profesori și beneficiari. Acest fapt a necesitat o reacție rapidă a personalului medical, studenților și profesorilor la noile condiții create, iar toate resursele intelectuale interne au fost mobilizate pentru instruirea la distanță.

Astfel, învățământul la distanță (ÎD) are deja o lungă tradiție și coexistă în paralel cu modurile tradiționale de învățământ. El este considerat ca fiind cea modalitate de transmitere a cunoștințelor, ce caută să reducă barierele de timp și spațiu în procesul de învățare, fiind o alternativă modernă de învățământ superior, prin care se asigură posibilități de formare inițială, perfecționare sau reconversie profesională pentru o largă categorie de cetățeni, fără întreruperea activității lor profesionale.

Conceptul de ÎD nu poate fi aplicat și implementat identic pentru toate domeniile și specialitățile. Instruirea și formarea specialiștilor pentru Domeniul Sănătate la toate nivelurile de studii este strict reglementată la nivel național și internațional.

Conform Directivei 2005/36/CE a Parlamentului European și a Consiliului, art. 28 instruirea specifică în medicina generală este mai mult practică decât teoretică [2].

În Republica Moldova procesul de educație medicală și farmaceutică continuă să realizează în conformitate cu prevederile ordinului Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale și se realizează prin [3]:

1. *educație formală* – programe de educație medicală și farmaceutică continuă, care asigură dezvoltarea competențelor profesionale și, în dependență de specialitatea lucrătorului medical și al farmacistului, se realizează prin:

- cursuri cu frecvență și prezența lucrătorilor medicali în auditoriu/baze clinice;
 - instruire la distanță – cursuri on-line cu utilizarea tehnologiilor informaționale, comunicaționale și platformelor e-learning, care pot fi parcurse comod și fără întreruperea activităților profesionale și necesitatea deplasării;
 - cursuri în teritoriu cu deplasarea furnizorului de EMC la locul de muncă al lucrătorilor medicali;
 - cursuri mixte – cu realizarea prelegerilor on-line și lucrările practice în auditoriu/baze clinice;
 - cursuri intensive cu durata de 10 ore zilnic;
 - diverse tipuri de module interactive de instruire, ținând cont protocoalele/recomandările clinice, principiile medicinei bazate pe dovezi și prestarea serviciilor farmaceutice;
2. *educație nonformală* – activități de instruire, realizate de către asociații/ societăți profesionale medicale și farmaceutice necomerciale: conferințe, simpozioane, seminare, master-clas, școli de vară/iarnă pentru medicii/farmaciiștii practicieni, webinarii, workshop-uri, ateliere de lucru etc.);
 3. *autoeducare* – activitate cognitivă individuală;

Metodele interactive de predare și platformele on-line au fost implementate pentru instruirea universitară și postuniversitară desfășurată la Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova, inclusiv pentru educația medicală continuă.

Ca rezultat al unui parteneriat convenit cu Fondul Națiunilor Unite pentru Populație (UNFPA) și Institutul Est European de Sănătate a Reproducerii (IEESR), Universitatea beneficiază de instruire gratuite la distanță privind Consultația contraceptivă virtuală (Virtual Contraceptive Consultation - VIC) – un pachet de învățare interactivă pentru planificarea familială bazată pe dovezi. Acest curs a permis diversificarea opțiunilor educaționale în domeniul respectiv și atragerea mai multor studenți, medici-rezidenți, tineri specialiști, precum și medici de la treapta asistența medicală primară, medici obstetricieni și ginecologi, care să-l urmeze și să obțină certificate cu credite de educație medicală continuă. Cursul are trei componente: Învățare, Testare și Practică. VIC utilizează informațiile bazate pe dovezi ale Organizației Mondiale a Sănătății, precum și resurse elaborate de UNFPA și alte organizații internaționale. Astfel, VIC este un concept promovat prin învățământul la distanță și are drept scop oferirea suportului în crearea capacităților instituționale în domeniul planificării familiale bazate pe drepturi, printr-un pachet de învățare interactivă pentru planificarea familială axată pe dovezi. Totodată, acesta dezvoltă capacitatea furnizorilor de servicii prin utilizarea tehnologiilor moderne, ce completează cursurile tradiționale de planificare familială și oferă flexibilitatea și avantajele unui mediu de învățare on-line. Un alt curs on-line promovat în cadrul USMF este Managementul lanțului de aprovizionare cu contraceptive, care

vine să completeze cursul precedent cu informații utile și practice.

Departamentul Obstetrică și Ginecologie și Catedra de medicină de familie din cadrul USMF „Nicolae Testemițanu” au dezvoltat un curs on-line cu genericul „Pachetul inițial minim de servicii de sănătate sexuală și reproductivă în situații de criză umanitară, situații excepționale sau urgențe de sănătate publică”, în parteneriat cu UNFPA în Republica Moldova și Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale. Modulul de instruire a fost elaborat în conformitate cu cele mai recente recomandări internaționale, fiind integrat în programul de învățământ pentru medicii de familie și pentru medicii obstetricieni-ginecologi. În cadrul lui se discută acțiunile de coordonare și colaborare interdisciplinară pentru a răspunde la necesitățile populației din perspectiva sănătății sexuale și reproductive în situații de criză umanitară, situații excepționale sau urgențe de sănătate publică. Totodată, se evidențiază importanța prevenirii morbidității și mortalității materne și neonatale, a prevenirii violenței și asigurării la necesitate a managementului clinic al cazurilor de abuz sexual, oferirii accesului la servicii de planificare familială și mijloace de contracepție, la fel și la servicii de avort în siguranță, de prevenire a infecțiilor cu transmitere pe cale sexuală, inclusiv a infecției HIV.

Astfel, serviciile de sănătate sexuală și reproductivă fac parte din serviciile esențiale de sănătate. În cazul situațiilor de criză umanitară, situații excepționale sau urgențe de sănătate publică, cum ar fi pandemia COVID-19, este imperativ de a asigura personalul medical cu cunoștințe temeinice în domeniul vizat, utilizând platforme de învățământ la distanță.

Scopul lucrării constă în aprecierea rezultatelor educației medicale continuă în domeniul sănătății sexuale și reproductive prin implementarea educației la distanță în condiții Covid-19.

Materiale și metode. Pentru realizarea scopului propus au fost chestionați 124 medici înscriși la cursurile EMC

(educație medicală continuă) în cadrul Disciplinei de obstetrică și ginecologie a USMF „Nicolae Testemițanu” în perioada martie 2020 - martie 2021. Chestionarul a inclus atât întrebări pentru a determina capacitățile de autoinstruire a medicilor, cât și aprecierea gradului de satisfacție prin învățământul la distanță în starea de pandemie Covid - 19.

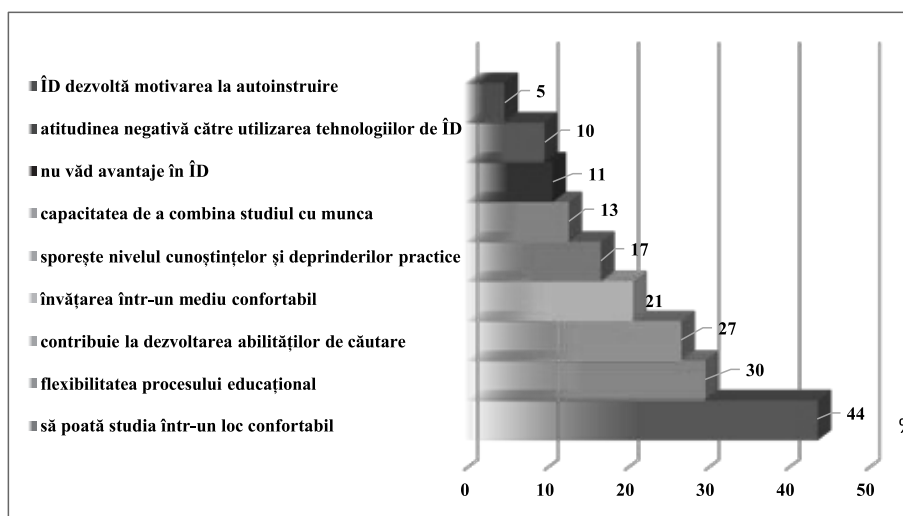
Rezultate și discuții. În lotul de studiu au fost incluși 124 medici, care au fost documentați la ciclurile de perfecționare în cadrul Disciplinei de obstetrică și ginecologie. Dintre ei - 82% au constituit medici obstetricieni ginecologi și 18% - medici de familie.

Vârsta medie a medicilor chestionați a constituit 48,2 + 3,15 ani. Vechimea în muncă - 24,2 ani.

În procesul de evaluare prin chestionare privind învățământul la distanță la întrebarea „Ce probleme rezolvă învățământul la distanță?”, 44% consideră important să poată studia într-un loc confortabil, cu extinderea cercului de comunicare, 27% au remarcat că ÎD contribuie la dezvoltarea abilităților de căutare și sporirea gradului de asimilare a informației noi, 5% - ÎD dezvoltă motivarea la autoinstruire, 17% - sporește nivelul cunoștințelor și deprinderilor practice, iar 10% din respondenți au menționat atitudinea negativă către utilizarea tehnologiilor de ÎD.

La întrebarea „Care sunt avantajele învățământului la distanță?”, participanții la studiu consideră că principalele avantaje ale învățământului on-line sunt flexibilitatea procesului educațional (30%), învățarea într-un mediu confortabil (21%), capacitatea de a combina studiul cu munca (13%). Totodată 11% respondenți nu văd avantaje în ÎD.

La întrebarea „Care sunt dezavantajele învățământului la distanță?”, 85% din medicii chestionați au răspuns - „discutarea cazurilor chimice fără examinarea pacienților”, 55% - imposibilitatea dezvoltării de deplin a deprinderilor practice, 65% - imposibilitatea vizualizării tehnologiilor de asistență medicală, 24% - motivația mică pentru studii din cauza lipsei contactului direct cu profesorul.

Figură. Rezultatele sondajului privind instruirea la distanță

Dintre formele folosite în cadrul ÎD 82% au apreciat eficacitatea webinarilor, 94% – seminarelor interactive pe platforma Google-meet, 12% – prin e-mail și numai 5% – prin telefon.

La întrebarea despre gradul de cunoaștere a tehnologiilor informaționale până la înscrierea la cursurile EMC 35% – au menționat abilitățile de utilizare a Internetului și e-mail, 25% – au mai participat la webinar on-line, 10% – au participat la instruirea on-line, organizate de alți furnizori EMC. În urma sondajului efectuat, 86,8% dintre medici sunt satisfăcuți de metodele de învățare la distanță.

Scopul principal al EMC a fost descris de Levine D.M. ca „menținerea și îmbunătățirea performanței clinice” [4]. Davis N. et al. au arătat, că obiectivele de învățare sunt largi și variază de la dobândirea de cunoștințe la aprofundarea problemei, la schimbarea atitudinii [5, 6]. Creșterea cunoștințelor academice nu ar trebui să fie obiectivul principal al educației continue (medicale). Ele sunt semnificative numai atunci, când cunoștințele dobândite oferă de fapt o oportunitate pentru schimbări în practică. Cunoștințele academice care leagă cu succes lumea și practica de zi cu zi nu ar trebui, așadar, să fie formale și abstracte [7, 8]. Interacțiunea suficientă între persoana care învață și realitatea cotidiană este o caracteristică esențială a unui proces de învățare de succes. În organizarea EMC, ar trebui acordat suficient timp conexiunilor cu practica clinică. În cadrul organizării EMC, trebuie acordată atenție și faptului că profesioniștii au stiluri și obiective de învățare diferite [9, 10].

Conceptele educaționale folosite în procesul instruirii e-Learning și învățământului virtual sunt: instruire, învățare, predare, tutorat și educație [11].

De-a lungul timpului, baza teoretică pentru EMC a fost puternic influențată de opiniile cadrelor științifico-didactice și cercetătorilor asupra conceptului de „învățare”. Teoria învățării pentru adulți, andragogia, devine standardul în funcție de care EMC este măsurată și evaluată. Andragogia sugerează că adulții au necesități și stiluri de învățare foarte diferite în comparație cu copiii și adolescenții. Knowles MS. a identificat șase principii în teoria învățării pentru adulți, care au fost, de asemenea, integrate în alte teorii ale învățării [12]:

- adulții sunt *orientați spre rezultate* și manifestă o mare necesitate de a cunoaște: de ce este important să învățăm ceva, ce trebuie să facem pentru a învăța și care este spectrul informațional de cunoaștere?
- adulții sunt *autonomi*: le place să poată exercita controlul asupra tehnicilor și obiectivelor din cadrul învățării;
- adulții au o vastă *experiență de viață și cunoștințe de bază*, pe care trebuie să le conecteze cu conținutul studiat. Experiențele anterioare ale cursantului adult au, de asemenea, un impact asupra procesului de învățare, oferind diferențe individuale, creând prejudecăți și oferind o identitate adultului;
- adulții sunt *orientați spre relevanță*. Ei trebuie să aibă un motiv de a învăța, de exemplu, situația lor profesională creează o anumită nevoie de învățare. Acest fapt este legat de disponibilitatea de a învăța;

- adulții sunt, în general, *pragmatici*. Ei învață mai bine atunci când cunoștințele sunt prezentate într-un context din viața reală.

În cadrul EMC o importanță deosebită are formatul educațional, care a evoluat mult în timp. Învățarea legată de practica clinică, sesiunile educaționale interactive și evenimentele de sensibilizare sunt recunoscute ca fiind cele mai eficiente, precum și strategiile care combină mai multe intervenții educaționale:

- *Cursurile de contact (metodele tradiționale)*. Aceste metode utilizate frecvent includ prelegeri, lecții practice și difuzarea materialelor tipărite, cum ar fi cursurile și ghidurile clinice. Eficacitatea metodelor tradiționale de predare poate să fie îmbunătățită prin creșterea interacțiunii și a relevanței practicii clinice prin utilizarea materialelor explicative bazate pe cazuri. Oferirea informației teoretice, fără reflectarea aspectelor clinice, pare să aibă în general un impact limitat asupra abilităților clinice și a cunoștințelor.
- *Conferințele tradiționale* pot contribui la creșterea cunoștințelor, abilităților sau schimbărilor de atitudine, dar s-au dovedit a avea puțin succes în ceea ce privește modificarea efectivă (directă) a performanței clinice a medicilor sau îmbunătățirea îngrijirii pacienților. Metodele interactive sunt mai eficiente în ceea ce privește performanța clinică și calitatea îngrijirii. Acest fapt se explică prin aplicarea imediată a cunoștințelor și abilităților dobândite în practică, urmată de evaluare, discuție sau confirmare într-o sesiune ulterioară.
- *Cursurile on-line*. Atunci când aleg un curs on-line, medicii acordă cea mai mare importanță calității conținutului, urmată de gradul de accesibilitate on-line, ușurința de utilizare și cea de a obține un credit pentru participarea la curs. Cele mai puțin apreciate caracteristici ale unui curs on-line sunt cerința de a descărca materiale suplimentare, urmată de lipsa de interacțiune. Cook D.A. a indicat că interactivitatea, exercițiile practice, repetarea și feedback-ul în cadrul unui curs on-line par a fi asociate cu rezultate mai bune ale învățării. Utilizarea studiilor de caz pare, de asemenea, semnificativă. Interactivitatea, oportunitatea discuțiilor on-line și materialele audio sporesc satisfacția profesioniștilor [13]. Avantajele unui curs on-line (de exemplu, programul flexibil, învățarea individualizată, metodă alternativă de învățare etc.) trebuie să depășească dezavantajele (de exemplu, izolarea socială, costurile, problemele tehnice etc.).

Bineînțeles, pentru un medic dezvoltarea abilităților practice necesită un contact direct cu profesorul, dar pregătirea teoretică și exercițiul de luare a deciziilor pot avea loc de la distanță.

Învățământul la distanță nu poate fi înlocuit cu sinonimul „cu frecvență redusă”. Învățământul la distanță se distinge printr-un sistem mai convenabil de furnizare a informațiilor, utilizarea noilor tehnologii în procesul de

învățare, care permite extinderea geografiei participanților la curs și, de asemenea, extinderea gamei tematice a cursurilor predate fără a reduce calitatea acestora.

ÎD devine din ce în ce mai solicitat în sistemul postuniversitar de educație medicală. Pentru unele poziții este chiar lider în acest sistem, deoarece medicul, având deja competențe profesionale în domeniul problemei studiate, are ocazia să-și continue educația fără a întrerupe munca.

Această abordare în sistemul de dezvoltare profesională a lucrătorilor medicali trebuie diferențiată în funcție de profilul medical. Totodată implementarea ÎD necesită nu numai dezvoltarea de noi mijloace didactice, dar și o revizuire a normei didactice a profesorilor.

Necesitatea învățământului la distanță în medicina nu este dictată doar de cerințele timpului, pandemia Covid-19, dar este determinată de beneficiarii-medicii încadrați în câmpul muncii. Principala sarcină pe care o rezolvă astăzi învățarea la distanță este continuitatea educației medicale. Totodată învățământul la distanță are caracteristici specifice comparativ cu formele educaționale tradiționale:

- *eficiența*: posibilitatea de a obține o instruire profesională într-un interval de timp mai scurt, ținând cont de aptitudinile participanților la curs;
- *flexibilitate*: capacitatea de a primi servicii educaționale într-un loc confortabil, indiferent de locația instituției de învățământ;
- *compatibilitate*: instruirea directă la locul de muncă;
- *acoperire*: implicarea unui număr mare de participanți și utilizarea surselor informaționale variate;
- *tehnologie*: utilizarea pe scară largă a tehnologiilor informaționale și telecomunicațiilor;
- *egalitatea socială*: șanse egale în obținerea educației profesionale.

Programele de formare pentru învățarea la distanță trebuie concepute ținând seama de faptul că medicii sunt lucrători activi, încadrați în sistemul de sănătate, ocupați în serviciul de urgență. În pofida conștientizării de către medici a necesității formării profesionale, dobândirii de competențe și schimbului de experiență există factori motivanți și demotivanți care determină în continuare disponibilitatea și dorința de autodezvoltare și autoinstruire. De remarcat că medicii tineri dezvoltă capacități și sunt mai pregătiți pentru instruirea la distanță, precum și într-o măsură mai mare, ei sunt capabili să lucreze independent pe platformele de tehnologii informaționale.

În urma sondajului efectuat, 86,8% dintre medici sunt satisfăcuți de metodele de învățare la distanță.

În **concluzie**, învățământul la distanță cu utilizarea platformelor educaționale on-line oferă oportunitatea de a urma un curs de instruire fără a părăsi locul de muncă, un acces larg la resursele educaționale autohtone și mondiale. Totodată această formă de învățământ permite elaborarea programelor educaționale unice, reieșind din necesitățile și nivelul de calificare a personalului medical,

creșterea potențialului educațional al comunității medicale, satisfacerea necesităților specialiștilor în educație continuă pe parcursul vieții.

BIBLIOGRAFIE

1. Învățământul și situația COVID-19 în Republica Moldova. Grupul Operațional pentru Educație ONU cu privire la situația COVID-19, Seria documentelor tematice. 2020, 45 p.
2. Directiva 2005/36/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 7 septembrie 2005 privind recunoașterea calificărilor profesionale
3. Ordinul MSMPS nr. 1048 din 12.11.2020 „Cu privire la reglementarea sistemului național de educație medicală și farmaceutică continuă”
4. Levine DM, Barsky AJ. Trends in medical education research: past, present, and future. *Journal Med. Educ.*, 1974;49:129–36.
5. Davis N. et al. Continuing medical education: AMEE Education Guide No 35. *Med. Teach.*, 2008;30:652–66. doi:10.1080/01421590802108323
6. Dowling S, Last J, Finnigan H, Cullen W. Continuing education for general practitioners working in rural practice: a review of the literature. *Educ. Prim. Care.*, 2018 May;29(3):151-165. doi: 10.1080/14739879.2018.1450096.
7. Van Nieuwenborg L., Goossens M. Continuing medical education for general practitioners: a practice format. *Postgrad. Med. Journal*, 2016 apr;92(1086):217-22. doi: 10.1136/postgradmedj-2015-133662. epub 2016 feb 5.
8. Яшина Л. И. Дистанционное обучение в вузе: содержание и технологии. В: Вестник Сургутского государственного педагогического университета. 2019. № 1, с. 142-147.
9. Демина Н.В., Сабанова Л.В., Сабанова В.А. Видеоконференции и дистанционное обучение как основные виды телемедицинских услуг. Концепт., 2019. № V2, с. 1-6.
10. Xiberta P, Boada I, Thió-Henestrosa S, Ortuño P, Pedraza S. Introducing Online Continuing Education in Radiology for General Practitioners. *Journal Med. Syst.* 2020 Jan 16;44(3):55. doi: 10.1007/s10916-019-1499-7. PMID: 31950280
11. Dobrițoiu Maria, Corbu Corina, Guță Anca, Urdea Gheorghe, Bogdanffy Lorand. Instruire Asistată de Calculator și Platforme Educaționale On-Line. Ed. Universitas, Petroșani, 2019, 223 p. ISBN 978-973-741-631-5
12. Knowles MS., Holton EF., Swanson RA. *The Adult Learner: The definitive classic in adult education and human resource development.* Routledge. 2014, 22 p.
13. Cook DA, Levinson AJ, Garside S, et al. Instructional design variations in internet-based learning for health professions education: a systematic review and meta-analysis. *Acad. Med.*, 2010; 85: 909–22. doi:10.1097/ACM.0b013e3181d6c319